

2022 Stratejik Konsept ve NATO 2030 Girişimi Çerçevesinde Türkiye-NATO İlişkileri - Erkam Sula

Türkiye-NATO ilişkilerini anlamak

Türkiye-NATO ilişkileri konusundaki yazılar sıklıkla Türkiye'nin NATO'ya ne kadar katkısı olduğunu anlatarak başlıyorlar. Bu yazıda da öyle yapmak yerine, NATO'nun güvenlik tasavvurundaki dönüşümün Türkiye-NATO ilişkileri açısından nasıl değerlendirilebileceği konusunu ele alacağım. Öncelikle NATO'nun kendi

misyon tanımlamasından hareketle 2022 Stratejik Konseptinin oluşum sürecine ve içeriğine odaklanacağım. NATO'nun güvenlik tasavvurundaki dönüşümün, Türkiye'nin güvenlik beklentilerini nasıl karşıladığını ya da karşılayabileceğini inceleyeceğim. Zira, Türkiye-NATO ilişkilerini gerçekçi bir zeminde değerlendirebilmek için Türkiye'nin NATO'ya katkısından ziyade NATO'nun Türkiye'ye katkısını incelemenin daha yararlı olacağını düşünüyorum.

NATO her üyesinin olduğu gibi Türkiye'nin de güvenliğini sağlamayı hedefleyen bir ittifak olarak değerlendirilmeli. İttifakın var oluş sebebi, meşruiyeti, güvenlik ajandası ve gelecek tasavvuru her ittifak üyesi tarafından onaylandığı gibi, Türkiye tarafından da onaylanmakta. NATO'nun karar alma mekanizmasına uygun olarak, ittifakın güvenlik ajandasına dahil edilecek her konu Türkiye'nin de onayından geçtiği için ülkenin güvenlik hassasiyetlerinin (terörizm, komşularla ilişkileri vb.) belirli oranda bu ajandaya dahil edilmekte olduğu kabul edilmeli. Zira aksi mümkün değil. Bu çerçevede, İsveç ve Finlandiya'nın ittifaka katılma başvuruları konusunda Türkiye'nin oynadığı rol ve imzalanan 3'lü memorandum da bunun bir örneği olarak görülebilir.

Bu nedenle NATO'nun işlev ve katkılarını değerlendirirken Türkiye'nin de NATO kararları ve süreçlerinin parçası olduğunu göz ardı etmemek gerekir. Türkiye-NATO ilişkilerinin geleceğinin hem NATO 2030 Girişiminden hem de 2022 Stratejik Konseptinden etkileneceğini öngörmek mümkün.

NATO Güvenlik Tasavvurunun Genişlemesi

NATO web sitesinde ittifakın temel hedefi “siyasi ve askeri yollarla üyelerinin özgürlük ve güvenliğini garanti altına almak” olarak belirtiliyor ve bu yollar kısaca [açıklanıyor](#). İttifakın siyasi yönünün “demokratik değerleri teşvik etmek” ile “üye devletlerin savunma ve güvenliğe ilişkin sorunlarını çözmek için birbirleri ile işbirliği yapmaları ve danışmalarına olanak tanımak, güven inşa etmek ve uzun vadede çatışmaları önlemek” olduğu belirtiliyor. Askeri yönünün ise anlaşmazlıkların barışçıl çözümü, bu mümkün olmadığında ise askeri gücün kullanımı olarak açıklanıyor. Ayrıca üye devletlerin herhangi bir üyeye karşı silahlı saldırı olması halinde birbirlerini desteklemeyi kabul ettikleri Washington Antlaşması'nın 5. Maddesine de atıf yapılıyor. Daha geniş düzlemde İttifak,

kendisini Avrupa ve Kuzey Amerika arasında, ülkelerin savunma ve güvenlikle ilgili konularda istişare ve işbirliği yaptıkları bir “transatlantik bağ” olarak tanımlıyor.

İttifakın temel işlevi, değerleri ve değişen stratejik çevre karşısındaki güvenlik tasavvuru belirli dönemlerde yayınlanan Stratejik Konseptler ile belirleniyor. Dolayısıyla, İttifakın güvenlik tasavvurunun anlaşılması ve temel işlevinin belirlenmesi için Stratejik Konseptlerin incelenmesi önemli. Soğuk Savaşın bitişinden bu yana yaklaşık her on yılda bir güncellenen (1991, 1999 ve 2010) [Stratejik Konseptin son versiyonu](#) 29 Haziran 2022 tarihinde karara bağlandı.

NATO Soğuk Savaş’tan sonra düzenli aralıklarla yayınladığı ve güncellediği stratejik konseptler yoluyla Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından varlığını meşrulaştırmak için güvenlik ajandasını genişleterek yeni işlevler [geliştirdi](#). Her ne kadar her yeni stratejik konseptte NATO için güvenliği sağlanacak olan ‘referans nesnesinin’ ittifak üyesi devletler olduğu yeniden teyit ediliyorsa da ittifakın güvenlik ajandasının sürekli genişlemesinin örgütün bu işlevini yerine getirmesini giderek zorlaştırdığı söylenebilir. Hatta, bu güncellemelerin zamanla belli bir meşruiyet sorunu ortaya çıkartabileceğinin de dikkate alınması [gerekir](#).

2022 Stratejik Konseptine hazırlık sürecinde başlatılan bir diğer girişim olan [NATO 2030](#) değerlendirme çalışmalarında İttifak’ın ilgi alanının genişlemeye devam etmesi yönünde tavsiyeler vardı. Nitekim, NATO 2030 raporundan yola çıkan 2022 Stratejik Konsepti de güvenlik tasavvurundaki genişleme trendini sürdürdü. Fakat, Rusya-Ukrayna Savaşı ile İttifak üyelerinin önümüzdeki dönemde İttifakın güvenlik ajandasının sürekli genişlemesi konusunda daha çekimser ve temkinli olacaklarını öngörülebilir. Zira, NATO için uzunca bir süre daha meşruiyet için yeni gerekçeler arama ihtiyacı ortadan kalkmış gibi görünüyor.

NATO 2030 Girişimi ve İttifakın Siyasi Boyutu

Son stratejik konsept oluşturulmadan yaklaşık üç yıl önce 2019 Aralık ayında Londra zirvesinde 'İttifakın stratejik ve siyasi rolünün güçlendirilmesi' ve NATO'nun geleceğinin değerlendirilmesi amacıyla [NATO 2030](#) girişimi başlatılmıştı. Türkiye'nin de parçası olduğu bu girişim çerçevesinde ittifakın gelecekte karşılaşması muhtemel sınamalar değerlendirilerek, bunlara yönelik önerilerin geliştirilmesi hedeflenmişti. Bu kapsamda NATO Genel Sekreterince oluşturulan [çalışma grubu](#) Haziran 2021'de terörizm, siber saldırılar, gelişmekte olan yıkıcı teknolojiler, iklim değişikliği ve Rusya ile Çin'den küresel düzene karşı gelebilecek muhtemel meydan okumalar gibi konu başlıklarında, İttifakın geleceğine yönelik "NATO 2030: Yeni bir çağ için Birliktelik ([NATO 2030: United for a New Era](#))" başlıklı raporu yayınladı.

Raporda 2030 yılına giderken, NATO'nun daha önce de olduğu gibi siyasi rolünü yeniden gelişmelerle uyumlu hale getirmesi gerektiği vurgulanıyor ve bu yönde yapılacak ilk düzenlemenin 2010 Stratejik Konseptinin güncellenmesi olduğu [belirtiliyordu](#). Ardından Rusya'ya yönelik yaklaşımın caydırma ve diyalog içerecek şekilde çift-yollu olması gerektiği belirtilerek, NATO için güvenliğe dair Rusya haricinde diğer önemli sınamanın Çin'den kaynaklanabileceği ve NATO'nun bu konuya daha fazla zaman ve kaynak ayırması gerektiği vurgulanıyordu. Raporda ayrıca gelişmekte olan yıkıcı teknolojiler, terörizm, silahların kontrolü ve nükleer caydırıcılık, iklim değişikliği, siyasi uyum ve birliktelik ile NATO-AB ilişkileri gibi birçok başlıkta NATO 2030 vizyonuna dair değerlendirmelere de yer verilmişti. Bu raporun özeti niteliğinde bir değerlendirmeye T.C. Dışişleri Bakanlığı web sitesinde de ulaşmak [mümkün](#).

Öte yandan hem 2030 Raporunda hem de NATO web sitesinde bir süredir ittifakın sadece 'askeri' bir ittifak olmanın ötesinde 'siyasi' bir ittifak olma yönelimini vurguladığını görmek mümkün. Nitekim NATO 2030

vizyonunun

değerlendirme raporunda (“NATO 2030: Yeni bir çağ için Birliktelik”) NATO’nun tıpkı Soğuk Savaş sonrası düzene kendisini başarı ile uyarladığı gibi, gelecekte de ortaya çıkabilecek belirsizlikler karşısında rolünü “transatlantik topluluk için başat siyasi forum olma yeteneği” ile geliştirmesi gerektiği, İttifakın sadece askeri değil siyasi boyutunun da olduğu ve 2030’a giderken küresel siyasette ortaya çıkacak sorunlara yönelik büyük siyasi sorumluluğa sahip olduğu ifade ediliyor. Ayrıca, NATO için ittifak üyeleri arasında savunma işbirliği ve askeri alanda elde edilen ilerlemenin, siyasi uyum alanında da gerçekleşmesi gerektiği, değişmekte olan transatlantik güvenlik ortamında NATO’nun bekası açısından siyasi uyumun da önemli olduğu ve ittifak üyelerinin “ittifakın yaşayabilirliği ve kalıcılığına” güvenlerinin korunması yoluyla NATO’nun “müttefiklerin kolektif savunmasının temeli” olmayı sürdürebileceği [belirtiliyor](#).

2022 Stratejik Konsepti Çerçevesinde Türkiye-NATO İlişkileri

2022 Stratejik Konseptinde Avrupa-Atlantik

bölgesinin “barış içinde olmadığı” belirtilerek, ilk olarak Rusya’nın Ukrayna’ya saldırısı ve dünyada devam etmekte olan terör tehdidinde yer veriliyor. Ayrıca, yaygın istikrarsızlığın, artan stratejik rekabetin ve otoriterleşmenin İttifak’ın çıkarları ve değerlerine yönelik diğer temel sınamalar arasında olduğu belirtiliyor. NATO’da kolektif savunmanın 360 derece yaklaşımı ile ele alındığı ifade edilerek, İttifakın 3 temel görevi tekrar dile getiriliyor: Caydırma ve savunma, krizleri önleme ve kriz yönetimi, işbirliğine dayalı güvenlik. Bu üç temel görevin önemli bir unsuru olarak da 5. Maddeye değiniliyor. Ardından, dünyada nükleer silahlar oldukça NATO’nun da nükleer bir ittifak olarak kalacağı, fakat NATO’nun güvenlik hedefinde nükleer silahların olmadığı bir dünya arayışının olduğu belirtiliyor.

NATO 2030 vizyonu ve

ilgili değerlendirme çalışmaları incelendiğinde güvenlik tasavvurundaki genişleme trendinin devam etmesine yönelik tavsiyeler dikkat çekiyor. Özellikle 2022 Stratejik Konseptinin ilk kısımları incelendiğinde, NATO’nun geleneksel güvenlik

tasavvurunu sürdürdüğünü, fakat sonraki kısımlarda bunun biraz genişlediğini söylemek mümkün. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana olduğu gibi, NATO güvenlik tasavvurunu bu stratejik konseptte de genişleterek teknoloji alanındaki yenilikler, iklim değişikliği ile insan ve kadın güvenliği konularını da ittifakın güvenlik ajandasında eklediği görülüyor.

Bu genişleme trendinin

sürdürülebilir olup olmayacağı ya da NATO'nun güvenlik gündemine dahil ettiği yeni başlıklarda nasıl bir rol alacağı Stratejik Konseptte önemli yer ayrılmış olan Rusya-Ukrayna savaşının seyri ve Çin ile ittifak üyeleri arasındaki ilişkilerden kaynaklı 'sınamalar' tarafından belirlenecek. NATO'da Rusya veya Çin'den kaynaklı sınamalardan hangisine öncelik verileceği konusunu takip ederken A.B.D. ve Rusya'ya komşu olan ittifak üyeleri arasında çeşitli anlaşmazlıklar çıkabileceğini de dikkate almak gerekiyor. Yakın dönemde Rusya-Ukrayna savaşı karşısında iki taraf ile ilişkilerini de rayında tutabilen az sayıda ülkeden birisi olan Türkiye içinse NATO ile ilişkilerin çok boyutlu ve yoğun olacağı beklenmeli.

Şüphesiz, Rusya'nın

Ukrayna'ya saldırısı ve savaşın seyri Türkiye-NATO ilişkilerinin yönünü etkileyecektir.

Özellikle yakın dönem için Türkiye-NATO ilişkilerinde iki başlığın öne çıkacağını öngörmek mümkün: savaşın barışçıl çözümündeki arabuluculuk potansiyeli ve terörizm ile mücadelesinde İttifak üyelerinin desteği. Stratejik Konseptin başında ifade edildiği üzere "barış içerisinde olmayan"

Avrupa-Atlantik bölgesinde barışın sağlanması sürecinde Türkiye önemli bir rol oynayabilir. Öte yandan, savaşın da etkisiyle İttifaka üyelik konusunda daha kararlı

hale gelen Finlandiya ve İsveç'in üyeliklerinin değerlendirilmesi sürecinde Türkiye terörizmle mücadelesindeki hassasiyetlerini ittifak üyelerinin gündemine daha somut biçimde getirme imkânı buldu.

Soğuk Savaş döneminden bu

yana İttifakın karşılaştığı tüm sınamalarla mücadelesine her fırsatta önemli

ölçüde katkı sunan Türkiye'nin, NATO üyesi olan veya olmak isteyen ülkelerden savunmanın yanı sıra daha geniş düzlemde askeri ve siyasi alanlarda destek beklemesi doğaldır. Ayrıca, NATO üyelerinin, Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde olduğu gibi, belirli dönemlerde İttifak üyeleri arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkların derinleşmesine sebep olabilecek kararlar almamaları ittifakın siyasi ve askeri sürdürülebilirliği açısından önemlidir. "Avrupa-Atlantik bölgesi barış içerisinde değilken" tüm müttefikler bölgedeki ülkelerin güvenliği ve istikrarı açısından hayati öneme sahip uluslararası aktörlerden birisi olan NATO'yu siyasi bir işbirliği platformu olarak da değerlendirmelidirler.

Bu kapsamda Türkiye, siyasi ve askeri bir ittifak olarak varlığını sürdüren NATO'nun karar alma mekanizmasını doğrudan etkileyebilecek bir ittifak üyesi olarak muhtemelen her fırsatta müttefiklerinin veya müttefik olmak isteyen devletlerin teröre karşı mücadele konusunda Türkiye'nin yanında olmaları gerektiğini hatırlatmaya devam edecektir. Ayrıca, Türkiye'nin Rusya-Ukrayna savaşın ilk anından bu yana sürdürdüğü savaş karşıtı duruşunu korumaya devam edeceği de öngörülebilir. Bu kapsamda, mevcut şartlarda NATO üyeleri içerisinde Rusya ile Ukrayna arasında arabuluculuk yapabilecek belki de tek aktörün Türkiye olduğunu görmek gerekiyor.

Türkiye, [2022 Antalya Diplomasi](#)

[Forumu](#)'nda Ukrayna ve Rusya Dışişleri Bakanlarını bir araya [getirmesi](#), Tahıl Koridoru Anlaşması ve takip eden dönemde savaş esirleri değişiminde olduğu gibi, iki ülke arasındaki kolaylaştırıcılık rolüne devam etmeli, hatta mümkün olursa arabuluculuk rolüne de soyunmalı. Eğer savaş boyut arttırmadan bir çözüme ulaşacaksa bunun Türkiye'nin de arabuluculuğu ile olacağını öngörmek mümkün.

Her ne kadar zaman zaman

Rusya'ya yeterince sert tepki vermediği için eleştiriliyor olsa da Türkiye'nin iletişim kanallarını açık tutan gerçekçi tutumunu sürdürmeye devam etmesi muhtemel gözüküyor. Sonuç olarak, bu tutum ülkenin jeopolitik konumunun, mevcut

[dış politika](#)

[vizyonunun](#) ve Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana koruduğu “Yurtta Barış, Dünyada Barış” ilkesinin doğal bir sonucudur.

Dr. İsmail Erkam Sula, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Uluslararası İlişkiler alanında doktora ve yüksek lisans derecelerini Bilkent Üniversitesinden lisans derecesini ise Dokuz Eylül Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden almıştır. “*Foreign Policy Analysis and Quantitative Research Methods*” başlıklı araştırma projesiyle TÜBİTAK BİDEB desteğiyle 2019 yılında Harvard Üniversitesi *Institute for Quantitative Social Science*'te doktora sonrası araştırmacısı olarak çalışmıştır. Başlıca araştırma alanları bilimsel araştırma yöntemleri, dış politika analizi, uluslararası ilişkiler kuramları, aktif öğrenim teknikleridir. Bu alanlarda çeşitli akademik yayınları, seminer ve konferans bildirileri bulunmaktadır. Halen sosyal bilimlerde veri üretimi ve bilgisayar destekli araştırma yöntemleri üzerine çalışmaktadır.

Bu yazıya atıf için: İsmail Erkam Sula, “2022 Stratejik Konsept ve NATO 2030 Girişimi Çerçevesinde Türkiye-NATO İlişkileri”, *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 03 Şubat 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/02/03/es/>

Telif@*UIKPanorama*. Bu yazının tüm çevrimiçi ve basılı telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Yazıda yer verilen görüşler yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, *Panorama* Yayın Kurulunu, dergi editörlerini ve diğer yazarları bağlamaz.